

TO IN ONO.

Anton Globočnik pl. Sorodolski.

Vladni svetnik v pokoju Anton Globočnik pl. Sorodolski, ki je umrl dne 2. marca t. l. na Dunaju, zasluži, da mu tudi „Dom in Svet“ posveti nekaj spominskih vrstic, kajti okoli njegove osebe se vije precejšen kos slovenske kulturne in politične zgodovine. Rojen je bil 20. maja l. 1825. v Železnikih. V ilirsko mišljenje ga je vpeljal Luka Jeran, s katerim je občeval l. 1841. in 1842. kot dijak. Tej rodoljubni smeri je ostal Globočnik zvest tudi na dunajskem vseučilišču, kjer je občeval z Matejem Cigaletom in Petrom Koslerjem. Slovenska narodna zastava in ideja združene Slovenije sta neločljivo spojeni z Globočnikovim imenom, kajti l. 1848., ko se je Globočnik

A. GLOBOČNIK PL. SORODOLSKI.

živahno udeleževal ustavnega gibanja, je s Petrom Koslerjem določil, da veljaj kranjska deželna zastava (belo-modro-rdeča) kot slovenska trobojnica, in istega leta je izdal s tovarišem pravnikom Semrajcem v „Novicah“ oklic na Slovence, naj se potegujejo za združitev vseh slovenskih pokrajin v eno upravno celoto.

Kot uradnik je služil pri sodiščih v Ljubljani, Kranju, Vipavi, dalje pri okrajnih uradih v Osjeku, v Stubici in v Čakovcu, kjer je bil c. kr. okrajni predstojnik do l. 1861. Njegovo delovanje na Hrvaškem je zgodovinsko važno, kajti v Čakovcu je delal na to, da se Medjimurje priklopi Hrvaški; slabotna hrvaška vlada je pa odnehala Mažarom, ki so se polastili Medjimurja in si podvrgli tudi tamošnje Slovence, Globočnik pa je moral zapustiti Hrvaško.

Odslej je na Kranjskem jako blagonsko deloval kot politični uradnik, kot znanstvenik in kot pisatelj. Kot okrajni glavar v Postojni je povzdignil in uredil jamsko upravo; uvedel je električno luč in položil tir, zasadil drevorede in skrbel za reklamo. Leta 1885. je prišel kot vladni svetnik v Ljubljano, kjer je deloval pri

„Muzejskem društvu“, l. 1890. je stopil v pokoj, a bil takoj od tedanje katoliškonarodne stranke izvoljen za poslanca v državni zbor, koder je vstopil v Hohenwartov klub.

Pisateljsko delovanje Globočnikovo je mnogostransko in plodovito. Poleg memoar iz svojega političnega delovanja so važni njegovi praktično administrativni spisi, n. pr. dve knjigi o nalogah in poslih občin ter županov, ki ji je Levstik iz nemškega izvirnika prevedel na slovenski jezik. Poleg raznih pravoslovnih spisov je izdal tudi zgodovino svojega rojstnega kraja Železnikov in ugledno delo o avstrijskem denarstvu. Kot konservator c. kr. centralne komisije za ohranitev umetniških in zgodovinskih spomenikov je narisal arheološki zemljevid kranjske dežele.

K zgodovini protireformacije.

Zgodovina reformacije in protireformacije je v marsičem nejasna in običajni spisi o njej temelje mnogokrat na jako motnih virih. Polemični strankarski viri ne morejo dati prave slike. Kritična zgodovina Luthrovega delovanja se je šele zdaj začela po epohalnih delih Denifla in Grisarja, ki sta uničila marsikatero bajko in nam kazeta svojega junaka brez gloriole in brez sovraštva. Tudi pri nas običajni nazori o reformaciji in protireformaciji so potrebni kritične revizije, in v tem oziru je jako hvalevreden sicer kratki, a tehtni sestavek „Zur Autorschaft des „Gründlichen Gegenberichtes“, ki ga je objavil dr. Jožef Gruden v 2. zvezku letošnje „Carniole“.

Pod imenom Jakoba Rosolenza, prošta na Ščavnici, je namreč izšla knjiga tega imena, ki pobija obrekovanja wittenberškega profesorja Davida Rungija in obsega mnogo dragocenih podatkov za zgodovino protireformacije. Tej knjigi pa so odrekli protestantje vsako verodostojnost, češ da je pisatelj sam v štajerskem deželnem zboru njene trditve preklinal. Dr. Gruden je pa našel izvod te knjige, ki ga je sekovski škof Martin Brenner podaril ljubljanskemu škofu Tomažu Hrenu, in v tem izvodu je Tomaž Hren lastnoročno na prvi prazni strani zabeležil, da je knjigo spisal sam sekovski škof Martin Brenner, a jo je iz previdnosti pred nasiljem protestantovskih velikašev izdal pod tujim imenom. Pri tej knjigi je sodeloval tudi Tomaž Hren, ki je poslal uradnih podatkov. S tem odkritjem seveda pridobi knjiga na veljavi, kaže nam pa, kako žalostne so bile razmere za katoličane celo med protireformacijo. Zgodovinarji običajno ponavljajo trditve, da so bili protestantje zatirani od katoličanov; istina pa je, da so odpadli velikaši z najhujšim terorizmom tlačili katoličane. Brenner, ki je kot sekovski škof in solnograški generalni vikar razmere dobro poznal in je imel iz vizitacij in preiskav najzanesljivejše podatke o delovanju in življenju odpadnikov, ni smel pod lastnim imenom izdati te knjige, ne da bi izzval proti škofiji protestantovske maščevalnosti. Da je bila njegova pre-